

**ФУНКЦИОНАЛНА КОМПЕТЕНТНОСТ НА СЛУЖБИТЕ ЗА
АДМИНИСТРАТИВЕН КОНТРОЛ НА ЧУЖДЕНЦИ СПРЯМО
ГРАЖДАНИТЕ НА ТРЕТИ СТРАНИ, ПРЕБИВАВАЩИ
В РЕПУБЛИКА БЪЛГАРИЯ ЗА ЦЕЛИТЕ
НА ТРУДОВАТА ЗАЕТОСТ**

Ивелина Дянкова Михова

сектор „Миграция“ при Областна дирекция на МВР – Бургас

**FUNCTIONAL COMPETENCE OF THE OFFICE FOR
ADMINISTRATIVE CONTROL OF FOREIGNERS AGAINST
THIRD-COUNTRY NATIONALS RESIDING IN THE REPUBLIC
OF BULGARIA FOR THE PURPOSES OF EMPLOYMENT**

Ivelina Dyankova Mihova

Migration Department, District Directorate of the Ministry of Interior – Burgas

Abstract: *The need for labour force necessitates the development of mechanisms for access to the labour market by third-country nationals, taking into account the potential threats of migration to the national security. In Bulgarian legislation the terms under which foreigners may reside in the country for the purposes of employment and the procedures through which they might be granted the respective permits are defined clearly. The role of the services for administrative control of foreigners is essential in this process due to the mandatory requirement for the migrant to have the required residence permit to conduct work. The report looks into the procedures for issuance of different types of documents for residence of persons with the aim of providing access to the labour market, implemented by the Migration Directorate of the Ministry of Interior and the respective sections „Migration” in the regional directorates of the MoI.*

Key words: *services for administrative control of foreigners, residence permit, Single residence and work permit, EU Blue Card, seasonal worker, science workers, intra-corporate transfer, mobility, access to the labour market, Free-lance activity, visa type “D”*

Недостигът на работна ръка и кадри, с нужната квалификация, е проблем, дискутиран широко през последните години не само в страната, но и в глобален мащаб. Списъкът на професиите, за които България има недостиг на висококвалифицирани работници от 30.01.2018 г., включва 13 единични групи професии и над 1000 длъжности. Привличането на работна сила от други страни налага разработването на единна политика по отношение на трудовата миграция и законова рамка, съответстваща на общоевропейските норми. Едновременно с процедурите, благоприятстващи наемането на чужденци, следва да бъдат разработени и такива, спомагащи осъществяването на контрол и регулация на пребиваването на тези лица с оглед опазването на националната сигурност, обществения ред и здраве. Разбирането за положителния ефект от миграцията за икономическото развитие, но и като потенциална заплаха за сигурността на страната, е залегнало в Националната стратегия в областта на мигра-

цията, убежището и интеграцията 2015-2020 г.¹, и в законите, регламентиращи влизането и пребиваването на чужденци в Република България.

Основен законов инструмент за въвеждане на достиженията на европейското право в областта на трудовата миграция и свободното движение на работници в националното законодателство е Законът за трудовата мобилност и трудовата миграция (ЗТМТМ), приет през 2016 г.² Целта е в отделен нормативен акт цялостно да бъдат уредени обществените отношения, свързани със законната трудова миграция и трудовата мобилност³, уреджани до този момент в Закона за насърчване на заетостта и подзаконовите нормативни актове като Наредба за условията и реда за издаване, отказ и отнемане на разрешения за работа на чужденци в Република България⁴. Със ЗТМТМ в националното законодателство са въведени разпоредбите на редица директиви, приети от Европейския парламент и Съвета, уреждащи условията и реда за наемане на работници и задълженията на работодателите.⁵ Процесът на кодификация на разпоредбите, засягащи трудовата заетост от чужденци, е допълнен с приемането на Правилник за прилагане на ЗТМТМ⁶. През 2018 г. в законодателството ни са въведени и изискванията на Директива (ЕС) № 2016/801 относно условията за влизане и пребиваване на граждани на трети държави с цел провеждане на научно изследване, следване, стаж, доброволческа дейност, програми за ученически обмен или образователни проекти и работа по програми „au pair“, с която се отчита необходимостта от адаптиране на действащата европейска правна рамка в областта на законната миграция с цел улесняване достъпа на горепосочените групи мигранти до територията на ЕС и се цели да се увеличи привлекателността на Съюза като място за работа в областта на научните изследвания, за придобиване на висше образование и за други културни и социални програми за обмен.

ЗТМТМ предоставя равен достъп до българския пазар на труда и равно третиране на гражданите на друга държава-членка на ЕС, на държава-страна по Споразумението за ЕИП, или на Конфедерация Швейцария, но поставя определени изисквания и ограничения за достъп до пазара на труда за граждани на трети държави. Импера-

¹ Национална стратегия в областта на миграцията, убежището и интеграцията 2015 – 2020 г., приета с Решение № 437 на Министерския съвет от 12.06.2015 г. <http://www.strategy.bg/StrategicDocuments/View.aspx?lang=bg-BG&Id=963>

² Приет на 13 април 2016 г. от Народното събрание, обнародван в Държавен вестник, брой 33 от 2016 г. <https://www.lex.bg/bg/laws/ldoc/2136803084>

³ Симова, Тая. Мобилността и миграцията на работната сила – законодателен преглед и нормативна оценка <http://www.lpajournal.com/wp-content/uploads/2016/06/T-Simova-пълн-текст.pdf>

⁴ <https://www.lex.bg/laws/ldoc/-548909054>

⁵ Това са: **Директива 2014/54/ЕС** относно мерки за улесняване на упражняването на правата, предоставени на работниците в контекста на свободното движение на работници, **Директива 2014/36/ЕС** относно условията за влизане и престой на граждани на трети държави с цел заетост като сезонни работници, **Директива 2014/66/ЕС** относно условията за влизане и пребиваване на граждани на трети държави в рамките на вътрешнокорпоративен трансфер, **Директива 2009/50/ЕО** относно условията за влизане и пребиваване на граждани на трети държави за целите на висококвалифицирана трудова заетост, **Директива 2009/52/ЕО** за предвиждане на минимални стандарти за санкциите и мерките срещу работодатели на незаконно пребиваващи граждани на трета държава и **Директива 2011/98/ЕС** относно единна процедура за кандидатстване на граждани на трети държави за единно разрешение за пребиваване и работа на територията на държава членка и относно общ набор от права за работници от трети държави, законно пребиваващи в държава членка.

⁶ Правилник за трудовата миграция и трудовата мобилност, Обн. ДВ. бр.79 от 7 Октомври 2016г., посл.изм. ДВ. бр.27 от 2 Април 2019 г. <https://www.lex.bg/bg/laws/ldoc/2136910623>.

тивно е изискването тези лица да могат да извършват дейност на територията на Република България само ако пребивават на законно основание в страната, което се удостоверява със съответното разрешение за пребиваване, издадено от Министерството на вътрешните работи (МВР). В закона са предвидени различни режими и процедури за достъп до пазара на труда в зависимост от заетостта, която желаят да упражняват работниците – граждани на трети държави в страната. Решението за трудово заетост се издава от Агенция по заетостта към Министерството на труда и социалната политика (МТСП) и се предоставя в случаите на:

- Издаване на „Единно разрешение за пребиваване и работа” от органите на МВР;
- Висококвалифицирана заетост на чужденец във връзка с издаване на „Синя карта на ЕС” от органите на МВР;
- Сезонна заетост от 90 дни до 9 месеца;
- Вътрешнокорпоративен трансфер на работници и служители;
- Заетост на командировани работници и служители;
- Заетост на членове на семейство на гражданин на трета държава, получили разрешение за продължително пребиваване на основание чл.24, ал.1, т.13 (като член на семейство) от Закона за чужденците в Република България⁷.

Националните разрешения, включително разрешенията за извършване на дейност на свободна практика, издавани от изпълнителния директор на АЗ са по образец, утвърден от министъра на труда и социалната политика⁸. В определени случаи разрешението се издава от МВР, като в него се включва и разрешението на изпълнителния директор на АЗ (например Единното разрешение за пребиваване и работа /ЕРПР/ и Синята карта на Европейския съюз /СК на ЕС/), а в други се издава първо разрешението за работа от изпълнителния директор на АЗ и въз основа на него се издава разрешението за пребиваване от МВР (например разрешението за работа /РР/ и разрешението за извършване на дейност на свободна практика /РСП/). Приемът на чужденци за работа в Република България се извършва на индивидуален принцип и е обвързан с наличието на разрешение за достъп до пазара на труда за конкретен работодател и за конкретно работно място.⁹

Докато ЗТМТМ урежда регулирането на достъпа на пазара на труда от чужденци, то „Условията и редът, при които работниците – граждани на трети държави, и членовете на техните семейства, както и граждани на трети държави – членове на семейство на български граждани, може да влизат, да пребивават и да напускат Република България, се определят със Закона за чужденците в Република България” [чл.1, ал.2 от ЗТМТМ]. Без изпълнение на административните процедури, уреждащи правото на пребиваване в страната, чужденецът не може да реализира на практика издаденото разрешение за достъп до пазара на труда.

Законовата рамка, засягаща условията и реда за влизане, пребиваване и напускане на Република България от чужденци, е очертана от Закона за чужденците в Република България (ЗЧРБ)¹⁰ и Правилника за прилагането му (ППЗЧРБ)¹¹, Закона за влизането, пребиваването и напускането на Република България на гражданите на Евро-

⁷ <https://www.az.government.bg/pages/zaetost-na-chuzhdenci-normativna-uredba/>

⁸ пак там

⁹ пак там

¹⁰ Закон за чужденците в Република България, обн. ДВ, бр.153 от 23 Декември 1998 г., посл.изм. ДВ, бр.24 от 22 Март 2019 г. <https://lex.bg/laws/ldoc/2134455296>

¹¹ Правилник за прилагане на Закона за чужденците в Република България, обн. ДВ, бр.51 от 5 Юли 2011 г., посл.изм. и доп. ДВ, бр.57 от 10 Юли 2018 г. <https://www.lex.bg/laws/ldoc/2135738597>

пейския съюз, които не са български граждани и членовете на техните семейства (ЗВПНРБГЕСКНБГЧТС)¹² и поднормативните актове наредби и инструкции. В правните норми е направено разграничение между „чужденец“ и „гражданин на ЕС“, израз на което са двата основни закона, посочени по-горе. Под „чужденец“ освен „лице, което не е български гражданин“¹³ се разбира и гражданин на страна, различна от държавите-членки на ЕС, страните от ЕИП или Конфедерация Швейцария. Спрямо последните действат разпоредбите на ЗВПНРБГЕСКНБГЧТС и механизмите за административно обслужване и достъп до трудовия пазар остават извън обхвата на настоящия доклад. Гражданите на ЕС се ползват от правото на Общността за свободно движение, при спазване на минимални национални изисквания по отношение на регистрацията за пребиваване, прилагане на механизмите за координация на системите за социална сигурност или прилагане на трудовото законодателство.

Нормативно определените държавни органи, имащи правомощия по ЗЧРБ, са службите за административен контрол на чужденци, каквито са дирекция „Миграция“ на МВР и съответните звена към областните дирекции на МВР.¹⁴ Процедурите по издаване на разрешение за пребиване включват процеса по съгласуване и издаване на виза за дългосрочно пребиваване, влизане на лицето в страната и подаване на заявление за предоставяне на право за пребиваване с приложени изискуеми документи, вземане на решение за пребиваването му и издаване на български личен документ. На всеки етап са възложени преки компетенции на службите за административен контрол на чужденци след получаване на становище от Държавна агенция „Национална сигурност“¹⁵.

Основно изискване на ЗЧРБ за предоставяне право на пребиваване на чужденец в Република България е наличието на виза вид „Д“.¹⁶ Визата е разрешение, издадено от Република България, за влизане и пребиваване или летищен транзит¹⁷. Визата за дългосрочно пребиваване вид „Д“ се издава на чужденец, който желае да се установи продължително или постоянно в Република България на едно от основанията, посочени в ЗЧРБ. Прилагането на процедурата по съгласуване на дългосрочна виза между органите на МВР, ДАНС и МВнР е част от системата за контрол и регулация на миграционните процеси от гледна точка на защита на националната сигурност. Въпреки извършваната съгласувателна процедура по отношение на издаването разрешение от

¹² Закон за влизането, пребиваването и напускането на Република България на гражданите на ЕС, които не са български граждани и членовете на техните семейства, обн. ДВ. бр.80 от 3 Октомври 2006г., посл. изм. ДВ. бр.1 от 3 Януари 2019 г. <https://www.lex.bg/laws/ldoc/2135535758>

¹³ чл.2, ал.1 и ал.2 от ЗЧРБ

¹⁴ В параграф 1, т.5 от Допълнителните разпоредби на ЗЧРБ е посочено: „Служби за административен контрол на чужденците“ са нормативно определените държавни органи, които имат правомощия по този закон

¹⁵ Функциите на ДАНС са регламентирани в Закон за Държавна агенция „Национална сигурност“, обн. ДВ. бр.109 от 20 Декември 2007 г., посл. изм. и доп. ДВ. бр.17 от 26 Февруари 2019 г. <https://www.lex.bg/laws/ldoc/2135574489>, чл.41, ал.1, т.2

¹⁶ Редът за издаването на визи е регламентиран в Наредба за условията и реда за издаване на визи и определяне на визовия режим (НУРИВОВР), обн. ДВ, бр.55 от 19 Юли 2011 г., посл. изм. и доп. ДВ. бр.27 от 2 Април 2019 г., допълнена от Инструкция № КОВ-04-02-351 от 15 август 2013 г. за условията и реда за съгласуване на заявленията за издаване на визи, обн. ДВ, бр.90 от 15.10.2013 г. В зависимост от продължителността и целта на престоя, издаваните от страната ни визи са три вида – за летищен трансфер (виза вид „А“), за краткосрочно пребиваване (виза вид „С“) и за дългосрочно пребиваване (виза вид „Д“).

¹⁷ чл.9 от ЗЧРБ, чл.3, ал.1 от НУРИВОВР.

АЗ, кандидатите за пребиваване с цел достъп до пазара на труда преминават през последващи проверки и контрол, продължаващи и след влизането им на територията на страната. Декларираните от апликанта обстоятелства и представени документи пред съответното дипломатическо българско представителство се проверяват от службите за сигурност и за административен контрол на чужденци в страната, които изразяват становище по постъпилото искане. Сроковете по съгласуване на заявлението за дългосрочна виза на основание сезонна работа до 9 месеца, получаване на Едино разрешение за работа и пребиваване или Синя карта на ЕС, са максимално съкратени в рамките на 15 дни от постъпване на искането¹⁸. Съответно по-кратки са административните срокове за разглеждане на постъпилото заявление за предоставяне право на пребиваване на тези основания в дирекция „Миграция“ на МВР или съответните звена „Миграция“.

Задължение на чужденеца е след получаване на виза „Д“ в срок не по-късно от 14 дни, а в особени случаи 7 дни, преди изтичане на нейната валидност, да се яви в службата за административен контрол на чужденците по адрес на установяване и да подаде заявление за предоставяне на право за пребиваване, прилагайки изискуеми документи, описани в ППЗЧРБ. Издаването или отказът за издаване на разрешение за пребиваване е от компетентността на директорите на областните дирекции на МВР (СДВР/ОДМВР) съгласно чл.18, ал.1, т.11 от Правилника за устройството и дейността на МВР (ПУДЗМВР)¹⁹ след получаване на писмено становище от ДАНС по чл.41, ал.1, т.2 от ЗДАНС. При положително решение, чужденецът заплаща дължимата държавна такса по Тарифа № 4 за таксите, които се събират в системата на МВР по Закона за държавните такси (наричана нататък Тарифа № 4)²⁰, след което подава заявление за издаване на български личен документ „разрешение за пребиваване“. Документът се издава в съответствие с Регламент (ЕО) № 1030/2002 на Съвета от 13 юни 2002 г. относно единния формат на разрешенията за пребиваване за гражданите на трети страни²¹, като процедурата е уредена в Закона за българските лични документи (ЗБЛД)²² и Правилника за издаването им (ПИБЛД)²³. В полето „тип разрешение“ се отбелязва вида на трудовата заетост, посочват се още длъжността и местоработата на лицето.

Няколко са общите моменти при изпълнение на процедурата по издаване на разрешението за пребиваване. На първо място е задължението за лично явяване на лицето в служба „Миграция“, което предполага своевременна реакция от страна на полицейските органи при необходимост и в резултат на извършваните справки и документални проверки. Към заявлението се прилага копие от редовен паспорт или за-

¹⁸ НУРИВОВР, чл.30, ал.4

¹⁹ Правилник за устройството и дейността на Министерство на вътрешните работи, обн. ДВ. бр.60 от 22 Юли 2014г., посл. изм. ДВ. бр.12 от 8 Февруари 2019 г. <https://www.lex.bg/laws/ldoc/2136265362>

²⁰ Тарифа № 4 за таксите, които се събират в системата на Министерството на вътрешните работи по Закона за държавните такси, обн. ДВ. бр.27 от 10 Март 1998 г., посл. изм., ДВ, бр. 75 от 11 септември 2018 г. <https://www.lex.bg/laws/ldoc/-13092863>

²¹ Регламент (ЕО) № 1030/2002 на Съвета от 13 юни 2002 г. относно единния формат на разрешенията за пребиваване за гражданите на трети страни <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/BG/TXT/?uri=CELEX%3A02002R1030-20080519>

²² Закон за българските лични документи, обн. ДВ. бр.93 от 11 Август 1998 г., посл. изм. ДВ. бр.24 от 22 Март 2019г. <https://www.lex.bg/laws/ldoc/2134424576>

²³ Правилник за издаване на българските лични документи, обн. ДВ. бр.12 от 12 Февруари 2010 г., изм. и доп. ДВ. бр.27 от 2 Април 2019 г. <https://lex.bg/bg/laws/ldoc/2135663268>

местващ го документ със страниците на снимката, личните данни, визата вид „Д“ и печата от последно влизане в страната. За сверяване на автентичността на приложените копия, чужденецът представя и оригинала на паспорта или заместващия го документ. Изискването е свързано с разпоредбите на чл.57 от Закона за българските лични документи, съгласно който чужденците се легитимират с национален документ за задгранично пътуване и удостоверяват правото си на пребиваване с разрешение за пребиваване, издадено по изискванията на Регламент (ЕО) № 1030/2002. Срокът на валидност на националния паспорт следва да покрива срока на издаденото разрешение за трудова заетост. Общо е задължителното условие за наличието на виза вид „Д“ при стартиране на процедурата за получаване на разрешение за пребиваване. Задължително изискване е също представянето на доказателства за жилище и за „стабилни, редовни, предвидими и достатъчни средства за издръжка, без да се прибегва до системата за социално подпомагане, в размер, не по-малък от минималната месечна работна заплата за срока на пребиваване в страната”²⁴, задължителна медицинска застраховка, валидна на територията на Република България и свидетелство за съдимост. Свидетелството за съдимост се издава от държавата, чийто гражданин е чужденецът, или от държавата на обичайното му пребиваване и се представя само при първоначално подаване на заявлението за получаване на разрешение. При всички случаи е допусната възможност при правна и фактическа сложност и необходимост от представяне на допълнителни документи срокът да бъде удължен с изричното указание лицето да бъде уведомено писмено, като му бъде посочено времето за представяне на документите. В случай, че допълнителните документи и информация не бъдат представени в посочения срок се предвижда прекратяване на производството и заявлението не подлежи на повторно разглеждане. Различни са сроковете, в които се разглеждат подадените заявления, както и дължимите държавни такси. В общия случай при депозиране на заявлението за пребиваване се прилага документ за платена държавна такса в размер на 10 лв. съгласно чл.10, ал.3 от Тарифа № 4. При някои от основанията обаче лицата са освободени от заплащането на тази такса, както и от представяне на част от документите, предвид приложената единна процедура за кандидатстване²⁵. В тези случаи издаденото от АЗ разрешение за достъп до пазара на труда се изпраща по служебен път на дирекция „Миграция” – МВР за прилагане към постъпилото искане. По-долу са представени видовете разрешения за пребиваване за трудова заетост, издавани от службите за административен контрол на чужденци по реда на ЗЧРБ с отчетените разлики в процедурата:

- Съгласно чл.24, ал.1, т.1 от ЗЧРБ разрешение за продължително пребиваване могат да получат чужденци, които желаят да извършват работа по трудово правоотношение след разрешение от органите на Министерството на труда и социалната политика по реда на ЗТМТМ. Разрешението за работа се издава по искане на местен работодател или на местното лице, приемащо на работа командирован или изпратен работник или служител от трета държава²⁶. Разрешението е със срок до 1 година и може да бъде продължавано до 3 години за работещите по трудово правоотношение и с до 12 месеца за командировани или изпратени работници и служители по изключение,

²⁴ чл.14, ал.1, т.5 от ППЗЧРБ

²⁵ В пар.1. т.1, подт.1е от допълнителните разпоредби на ЗЧРБ е посочено, че „Единна процедура за кандидатстване” е процедурата, при която след подадено от работодател единно заявление за разрешаване на пребиваване и работа на гражданин на трета държава се взема решение по това заявление”.

²⁶ чл.40 от ЗТМТМ

ако дейността изисква превишаване на първоначално обявената продължителност. За получаване на разрешението за пребиваване лицето подава заявление с приложени общите документи – копие от паспорта, доказателства за осигурено жилище и средства, медицинска застраховка, свидетелство за съдимост, документ за платена държавна такса по чл.10, ал.3 от Тарифа № 4 от 10 лв., както и заверено копие на разрешението за работа, издадено от Агенцията по заетостта²⁷. Срокът за разглеждане на заявлението е 14 дни. При предоставяне право на пребиваване дължимата такса по Тарифа № 4 е 200 лв. при разрешение за срок до 6 месеца и 500 лв. – за срок до една година. Процедурата се повтаря при продължаване на разрешението от АЗ.

- Основание за получаване на разрешение за продължително пребиваване имат и чужденци, които желаят да извършват дейност на свободна практика след разрешение от органите на Министерството на труда и социалната политика и по реда на ЗТМТМ, съгласно чл.24, ал.1, т.15 от ЗЧРБ. В пар.1, т.9 от допълните разпоредби на ЗЧРБ е уточнено, че „дейност на свободна практика“ е всяка стопанска дейност, с изключение на дейността по чл.24, ал.1, т.2 (когато чужденецът развива търговска дейност по законоустановения ред) и по чл.25, ал.1, т.13 (когато чужденецът извършва дейност и е сертифициран по реда на Закона за насърчаване на инвестициите), осъществявана в лично качество без ангажимент към работодател. За получаване на право за продължително пребиваване на това основание, освен изброените при горното основание общи документи, чужденецът прилага и заверено копие на разрешението за извършване на дейност на свободна практика, издадено от органите на Министерството на труда и социалната политика²⁸. Срокът за разглеждане на заявлението отново е 14 дни, а при предоставяне право на пребиваване дължимата такса по Тарифа № 4 е 200 лв. при разрешение за срок до 6 месеца и 500 лв. – за срок до една година.

- На чужденци, които са научни работници със сключен договор за разработване на научноизследователски проект с научноизследователска организация със седалище в Република България, включена в регистъра по чл.7б, ал.1, т.1 от Закона за насърчаване на научните изследвания (чл.24б от ЗЧРБ) се издава разрешение за пребиваване в съответствие с Регламент (ЕО) № 1030/2002, като в полето „тип разрешение“ се отбелязва „научен работник“. В този случай, наред с общите документи лицето представя и договора, сключен с научноизследователската организация в Република България²⁹. Разрешението за пребиваване се издава за срока на договора, с възможност за подновяване по реда на ППЗТМТМ, при изпълнение на същата процедура. Заявлението се разглежда и решава в срок от 7 дни. При предоставяне право на пребиваване дължимата такса по Тарифа № 4 е в размер на 110 лв. Предвидена е възможност чужденец, който е приет като научен работник в друга държава-членка на Европейския съюз, да извършва част от своите научни изследвания в Република България за срок до 180 дни в рамките на всеки период от 360 дни на основание на договор, сключен с научноизследователска организация в първата държава членка. В този случай компетентните органи на първата държава-членка на ЕС уведомяват страната ни за планирания престой, представяйки следните документи: 1. валидно разрешение за пребиваване; 2. редовен паспорт или заместващ го документ; 3. доказателства за осигурено жилище; 4. задължителна медицинска застраховка; 5. свиде-

²⁷ чл.15 от ППЗЧРБ

²⁸ чл.26 от ППЗЧРБ

²⁹ чл.29д от ППЗЧРБ

телство за съдимост. Планираният престой може да се осъществи, ако в срок от 30 дни от получаване на комплектуваното заявление не е изразено възражение от страна на дирекция „Миграция“ – МВР. Лицето може да проведе част от научното си изследване в научноизследователска организация на територията на Република България за срок, по-дълъг от 180 дни, но не повече от две години, като при положително решение, Република България уведомява първата държава членка и на лицето се издава български личен документ със срок на валидност до две години, в „тип разрешение“ се отбелязва „научен работник-мобилност“. В този случай задължение на лицето е да депозира заявление с приложени документи в съответното звено „Миграция“ при областната дирекция на МВР по пребиваване³⁰.

- Чужденци, които отговарят на условията за получаване на достъп до пазара на труда по смисъла на ЗТМТМ, могат да получат разрешение за продължително пребиваване и работа тип „Единно разрешение за пребиваване и работа“³¹. Съгласно пар.1, т.1д от допълнителните разпоредби на ЗЧРБ „Единно разрешение за пребиваване и работа“ е документ с обозначение „единно разрешение за пребиваване и работа“, с което едновременно се разрешава пребиваване и работа на територията на Република България на чужденци от трети държави“. Процедурата в МВР по издаване на разрешението за пребиваване предвижда получаване на информацията по служебен път от АЗ, като за чужденеца остава задължението за лично явяване при подаване на заявлението и прилагане на основния пакет документи, включващ копие на паспорта, доказателства за осигурено жилище и средства, свидетелство за съдимост и медицинска застраховка³². Лицето е освободено от първоначалната такса от 10 лв. по чл.10, ал.1, т.3 от Тарифа № 4, а при взето положително решение за издаване на „Единно разрешение за работа и пребиваване“ заплаща държавна такса в размер на 110 лв.³³ Заявлението се разглежда и решава в срок до 7 дни.

- Разрешение за сезонен работник с право на продължително пребиваване могат да получат чужденци, които отговарят на условията за достъп до пазара на труда по смисъла на ЗТМТМ след решение на АЗ за срока на трудовия договор, но не по-малко от 90 дни и не повече от 9 месеца.³⁴ Съгласно пар.1, т.1и от допълнителните разпоредби на ЗЧРБ „Разрешение за сезонен работник“ е разрешението с обозначение „сезонен работник“, което дава право на притежателя да пребивава и да работи на територията на държава-членка на Европейския съюз, за целите на сезонна работа“. Административната процедура се извършва по посочения вече ред при лично явяване на лицето в службата за административен контрол на чужденците за подаване на заявление, към което са приложени копие от паспорта, медицинска застраховка, документ за платена държавна такса по чл.10, ал.3 от Тарифа № 4 (10 лв.) и документ за осигурено жилище. Не се изискват доказателства за издръжка, тъй като в ЗТМТМ ясно са разписани задълженията на работодателя по отношение на трудовото възнаграждение и поетите разходи на чужденеца. Писменото решение за упражняване на сезонна заетост се предоставя по служебен път от АЗ. Заявлението се подава не по-късно от 7 дни преди изтичането на срока за пребиваване на лицето на територията на страната и се разглежда и решава в 7-дневен срок. Законът предвижда когато чуж-

³⁰ чл.29д, ал.7 ППЗЧРБ

³¹ чл.24и ЗЧРБ

³² чл.32б от ППЗЧРБ

³³ чл.10б, ал.3 от Тарифа № 4

³⁴ чл. 24к ЗЧРБ

денецът поне веднъж е работил в страната като сезонен работник, заявлението да се разглежда и решава в срок от 5 дни. При положително решение дължимата такса по Тарифа № 4 е в размер на 110 лв. При смяна на работодател по реда на ЗТМТМ се издава ново разрешение от службите за административен контрол след изпълнение на описаната процедура.

• Разрешение за пребиваване и работа тип „синя карта на ЕС“ могат да получат чужденци, които са висококвалифицирани работници по смисъла на ЗТМТМ.³⁵ Съгласно ЗТМТМ „Висококвалифицирана заетост“ е наемане на работа на лице, което притежава необходимата за съответната работа компетентност – придобито висше образование, което се удостоверява с диплома, удостоверение или друг документ, издаден от компетентен орган след обучение с продължителност не по-малка от три години, проведено от образователна институция, призната като висше училище от съответната държава. На лицата, получили разрешение за пребиваване на това основание се издава документ с обозначението „синя карта на ЕС“, което дава право на притежателя да пребивава и да работи на територията на държава-членка на Европейския съюз, за целите на висококвалифицираната трудова заетост. Процедурата се осъществява след лично подадено от чужденеца заявление с приложени копие на редовен паспорт и медицинска застраховка.³⁶ Писменото решение за упражняване на висококвалифицирана заетост, издадено от АЗ се предоставя на дирекция „Миграция“ по служебен път. Заявлението се подава не по-късно от 7 дни преди изтичането на срока за пребиваване на чужденеца на територията на страната и се разглежда и решава в 7-дневен срок, в случай че всички изискуеми документи и информация са представени. При положително решение лицето заплаща такса в размер на 110 лв. съгласно чл.10б, ал.3 от Тарифа № 4. Предвид изискванията на ЗТМТМ за определяне на трудово възнаграждение най-малко 1,5 пъти по-високо от средната работна заплата в страната³⁷, от лицето не се изискват допълнителни доказателства за издръжка. За разлика от всички описани до момента случаи, решението за целите на висококвалифицираната заетост може да бъде издадено за срок до 4 години.

Предвидена е възможност притежател на синя карта на ЕС, издадена от друга държава-членка на Европейския съюз да пребивава в страната за целите на висококвалифицираната трудова заетост³⁸, но ако е пребивавал на територията на тази държава членка 18 месеца заедно с членовете на семейството си. Заявлението в този случай се подава не по-късно от един месец след влизане на чужденеца на територията на страната. Ако срокът на валидност на синята карта, издадена в първата държава членка, изтече по време на производството по издаване на синя карта на ЕС в Република България, службите за административен контрол издават разрешение за временно пребиваване на чужденеца, което му дава възможност да продължи законното си пребиваване на територията на Република България, докато се вземе решение по заявлението му от компетентния орган.

Притежател на синя карта на ЕС може да получи статут на дългосрочно пребиваване в страната, ако е пребивавал 5 години законно и непрекъснато на територията на държави-членки на ЕС, като притежател на синя карта на ЕС, от които последните две години на територията на Република България. Възможността е изключение от общото правило на чл.24г от ЗЧРБ за получаване на дългосрочно пребиваване, при

³⁵ чл.33к ЗЧРБ

³⁶ чл.47 от ППЗЧРБ

³⁷ чл.17, ал.2.т.2 от ЗТМТМ

³⁸ чл.33л от ЗЧРБ

което чужденецът следва да отговаря на условието за непрекъснато законно пребиваване от 5 години и отсъствия от територията на Р България не повече от 10 месеца за същия петгодишен период, като отсъствията не следва да превишават 6 последователни месеца. В разпоредбите, засягащи притежателя на Синя карта, периодите на отсъствие по време на петгодишния период от територията на държави-членки на ЕС не го прекъсват, ако са с цел упражняване на икономическа дейност като заето или самостоятелно заето лице заради извършването на доброволческа дейност или заради обучение в страната му на произход и ако тези периоди са по-къси от 12 последователни месеца и общата им продължителност не надхвърля 18 месеца в рамките на 5-годишния срок. На притежателя на синя карта на ЕС, който е придобил статут на дългосрочно пребиваващ в Република България, се издава разрешение за пребиваване съгласно изискванията на Регламент (ЕО) № 1030/2002, като в полето „забележка“ се отбелязва „бивш притежател на синя карта на ЕС“.

• Съгласно чл.33п от ЗЧРБ се издава разрешение за лице, преместено при вътрешнокорпоративен трансфер, с право на продължително пребиваване на чужденци, които отговарят на условията за достъп до пазара на труда по смисъла на ЗТМТМ. Според ЗТМТМ „Вътрешнокорпоративен трансфер“ е временно преместване с цел работа или обучение на работник – гражданин на трета държава, от предприятие със седалище или адрес на управление извън територията на Република България, с което гражданинът има сключен трудов договор, в поделение на предприятието или в предприятие, принадлежащо към същата група от предприятия, със седалище или адрес на управление на територията на Република България³⁹. На чужденеца се издава разрешение в съответствие с Регламент (ЕО) № 1030/2002 с обозначение „ICT – вътрешнокорпоративния трансфер“, което дава право на притежателя да пребивава и да работи на територията на Република България като първа държава-членка на ЕС за тази цел. Решението се издава след решение на АЗ за срока на трудовия договор, но не повече от една година, като се подновява при наличие на основания за преиздаването му и се предоставя по служебен път на дирекция „Миграция“. Пред звената „Миграция“ чужденецът подава заявление по образец, с приложени копие на паспорта и медицинска застраховка. Заявлението се подава не по-късно от 14 дни преди изтичането на срока за пребиваване на чужденеца на територията на страната и се разглежда и решава в 14-дневен срок. При положително решение лицето заплаща държавна такса в размер на 200 лв. при разрешен срок до 6 месеца и 500 лв. при срок до 1 година.

Притежател на разрешение за лице, преместено при вътрешнокорпоративен трансфер, издадено от първа държава членка, има право на престой на територията на Република България като втора държава членка за срок до 90 дни в рамките на всеки период от 180 дни. За пребиваване повече от 90 дни чужденецът следва да отговаря на условията за достъп до пазара на труда по смисъла на ЗТМТМ. В този случай при подаване на заявлението за пребиваване освен копие на паспорта и медицинска застраховка, лицето представя издаденото разрешение за пребиваване от първата държава членка. Решението на АЗ отново се предоставя по служебен път на дирекция „Миграция“. Заявлението се подава не по-късно от 7 дни преди изтичането на срока за пребиваване на чужденеца на територията на страната и се разглежда и решава в 7-дневен срок, в случай че всички изискуеми документи и информация са представени. При положително решение се заплаща държавна такса в посочения по-горе раз-

³⁹ пар.1, т.3 от Допълнителните разпоредби на ЗТМТМ

мер. На чужденеца се издава разрешение за мобилност при вътрешнокорпоративен трансфер съгласно изискванията на Регламент (ЕО) № 1030/2002, като в полето „забележка“ се отбелязва „mobile ICT – мобилност при ВКТ“, за което МВР информира компетентните органи на първата държава членка.

Не е предвидена процедура по издаване на разрешение за пребиваване на чужденци за извършване на сезонна работа за срок до 90 дни без прекъсване. В тези случаи лицата следва да притежават валидна виза за краткосрочно пребиваване за целите на сезонна работа, когато такава се изисква за да бъде допуснат чужденецът на територията на страната, и заетостта да е регистрирана от органите на Министерството на труда и социалната политика по реда на ЗТМТМ и ППЗТМТМ⁴⁰. След приключване на регламентирания срок за законен престой от 90 дни, чужденецът е задължен да напусне страната. Не се допуска издаването на разрешение за пребиваване дори и при предоставяне на разрешение от АЗ за достъп до пазара на труда за сезонна заетост до 9 месеца без лицето да е изпълнило процедурата по получаване на виза вид „Д“, което е в съответствие с Директива 2014/36/ЕС на Европейския парламент на Съвета от 26.02.2014 г. относно условията за влизане и престой на граждани на трети държави с цел заетост като сезонни работници.⁴¹

Законовите разпоредби, регламентиращи достъпа до пазара на труда и издаването на разрешение за пребиваване на чужденци за целите на трудова заетост, са съобразени с общата европейска рамка, отчитаща ползите от трудовата миграция за повишаване на конкурентоспособността и икономическото развитие. В условията на значителните демографски предизвикателства пред страната и при бъдещо повишено търсене на работна ръка, гъвкавите имиграционни политики са необходимост за икономическото развитие в дългосрочен план. Наред с установяване на справедливи и прозрачни правила за прием и престой и определяне на правата на чужденците, осъществяващи трудова заетост, особено важни са разработените механизми за контрол и управление на миграционните процеси от гледна точка на сигурността, прилагани от службите за административен контрол на чужденците.

Литература:

1. Директива 2014/36/ЕС на Европейския парламент на Съвета от 26.02.2014 г. относно условията за влизане и престой на граждани на трети държави с цел заетост като сезонни работници <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/BG/TXT/?uri=CELEX%3A32014L0036>
2. Закон за българските лични документи, обн. ДВ. бр.93 от 11 Август 1998 г., <https://www.lex.bg/laws/ldoc/2134424576>
3. Закон за влизането, пребиваването и напускането на Република България на гражданите на ЕС, които не са български граждани и членовете на техните семейства, обн. ДВ. бр.80 от 3 Октомври 2006г., <https://www.lex.bg/laws/ldoc/2135535758>
4. Закон за Държавна агенция „Национална сигурност“, обн. ДВ. бр.109 от 20 Декември 2007 г., <https://www.lex.bg/laws/ldoc/2135574489>

⁴⁰ чл.24л от ЗЧРБ

⁴¹ Директива 2014/36/ЕС на Европейския парламент на Съвета от 26.02.2014 г. относно условията за влизане и престой на граждани на трети държави с цел заетост като сезонни работници

5. Закон за трудовата миграция и трудовата мобилност, обн. ДВ. бр.33 от 26 Април 2016 г. <https://www.lex.bg/bg/laws/ldoc/2136803084>
6. Закон за чужденците в Република България, обн. ДВ, бр.153 от 23 Декември 1998 г., <https://lex.bg/laws/ldoc/2134455296>
7. Инструкция № КОВ-04-02-351 от 15 август 2013 г. за условията и реда за съгласуване на заявленията за издаване на визи, обн. ДВ, бр.90 от 15.10.2013 г.
8. Наредба за условията и реда за издаване на визи и определяне на визовия режим, обн. ДВ, бр.55 от 19 Юли 2011 г., <https://www.lex.bg/laws/ldoc/2135741591>
9. Националната стратегия в областта на миграцията, убежището и интеграцията 2015-2020 г., приета с Решение № 437 на Министерския съвет от 12.06.2015 г. <http://www.strategy.bg/StrategicDocuments/View.aspx?lang=bg-BG&Id=963>
10. Правилник за издаване на българските лични документи, обн. ДВ. бр.12 от 12 Февруари 2010 г., <https://lex.bg/bg/laws/ldoc/2135663268>
11. Правилник за прилагане на Закона за трудовата миграция и трудовата мобилност, обн. ДВ. бр.79 от 7 Октомври 2016 г. <https://www.lex.bg/bg/laws/ldoc/2136910623>
12. Правилник за прилагане на Закона за чужденците в Република България, обн. ДВ. бр.51 от 5 Юли 2011 г., <https://www.lex.bg/laws/ldoc/2135738597>
13. Правилник за устройството и дейността на Министерство на вътрешните работи, обн. ДВ. бр.60 от 22 Юли 2014 г., <https://www.lex.bg/laws/ldoc/2136265362>
14. Регламент (ЕО) № 1030/2002 на Съвета от 13 юни 2002 г. относно единния формат на разрешенията за пребиваване за гражданите на трети страни <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/BG/TXT/?uri=CELEX%3A02002R1030-20080519>
15. Симова, Таня. Мобилността и миграцията на работната сила – законодателен преглед и нормативна оценка <http://www.lpajournal.com/wp-content/uploads/2016/06/T-Simova-пълен-текст.pdf>
16. Тарифа № 4 за таксите, които се събират в системата на Министерството на вътрешните работи по Закона за държавните такси, обн. ДВ. бр.27 от 10 Март 1998 г., <https://www.lex.bg/laws/ldoc/-13092863>